

Tomàs Ripoll era mallorquí, fill de Joan Ripoll, el major, i germà de Joan Ripoll, menor, el ciutadà ric que vivia en la Corretgeria Ampla, casat amb Anna Borja Guitart. Sens dubte, no va fruir d'una economia tan exuberant com la del germà, circumstància ben palesa, tant en la reduïda quantitat que va reservar per a despeses funeràries, com en el fet que no va deixar cap llegat a persones de l'entorn ni a entitats benèfiques, com aquell.¹

Es va casar en dos ocasions, cap a 1598, amb Leonor Borja Guitart, arrodonint així el triple enllaç segellat entre els Ripoll i els Borja, matrimoni del que només es coneix una filla, Anna Maria Ripoll Borja, batejada el 4 de gener de 1599, i casada en 1626 en Aiora amb Marco Alonso Royo. Va enviuadar ben aviat perquè, en 1602, va batejar altra filla que havia tingut amb la segona esposa Rafaela Febrer, que era natural de Vinaròs, nascuda cap a 1575 i germana, segons deia, del metge del virrei de València. L'altre fill del que tenim registre de baptisme és Vicent Diego, en octubre de 1606. Res sabem de quan i on van nàixer els altres tres fills: Lluïsa, Agustí i Josep. És possible que durant cert temps el matrimoni Ripoll-Febrer vivira fora de Xàtiva, potser en Bèlgida, on els Ripoll tenien interessos i en dit lloc haver nascut algun dels fills.

Els padrins dels fills dels que tenim registres pertanyien als llinatges d'Albero, Agulló, i Alsamora, tots distingits i residents en el reduït espai que va del carrer Bellver a la Corretgeria Ampla, el que pot ser interpretat, segons els usos socials de l'època, com que Tomàs podria viure ben a prop. Cal recordar que el germà Joan vivia en la Corretgeria Ampla, on tenia dues cases, detall que va voler que figurara en el seu testament. En canvi, en el testament de Tomàs, i el de la seua esposa, res especificaren del seu domicili.

La trajectòria dels descendents Ripoll Febrer podria adjectivar-se de diàspora. Francisca Esperança Ripoll, la que potser era primogènita, va morir en data desconeguda, atès que els registres de defuncions conservats comencen en 1622 i com no la nomenen els pares en els testaments de 1626, vol dir-se que hauria mort abans. L'altra filla, Lluïsa Ripoll, es va casar en 1630 en València amb el mercader vidu Tomàs Benet. El fill Diego, que era ciutadà, residia en L'Ènova quan es va casar en 1643 amb la toledana Maria de Lara González. Agustí Ripoll va professar de frare en el convent de Sant Sebastià de Xàtiva. No sabem res més de cap d'aquests tres fills, mes enllà que els pares els nomenaren hereus universals. El darrer fill, Josep Ripoll Febrer va dur una vida desordenada que va causar tants disgustos i despeses als pares que el van desheretar completament. A primers de febrer de 1626, dos setmanes després de testar els pares, es va casar amb l'enguerina Josefa Sarrió Nadal. Tampoc hem trobat descendents.

En 1634 encara vivia Tomàs Ripoll, en un estat avançat d'alguna malaltia neurològica o mental, segons un testimoni que, al referir-se a ell, va dir: "ha perdido ell entendimiento de sierta enfermedad, dicen, y por eso no le nombro, aunque estava presente".² És probable que en 1641, quan va morir l'esposa, encara vivira, perquè el registre del soterrar, que eren tan exigents en les anotacions, diu de la finada que era esposa de Ripoll, no diu viuda de Ripoll,

¹ Per tal de tenir un referent, es pot trobar tota la informació en el testament del germà, Joan Baptista Ripoll, en el nostre blog. Doc. 16340421. Dec les imatges de digitals dels testaments de Josep Ripoll Borja, Tomàs Ripoll i Rafaela Febrer a la cortesia de Robert Barberà.

² AHN. Inquisición. Legajo 525/21. Rafaela Febrer és un personatge singular que va caure en la superstició i la fetilleria. En sa casa, de la qual no sabem més que estava situada dins los murs de Xàtiva i que tenia un hort, es celebraven reunions nocturnes, esperant l'aparició d'una dama misteriosa que havia de sorgir d'un clot o forat de l'hort. Notícia que figura entre els testimonis d'un procés de la Inquisició per bruixeria, que esperem poder publicar.

i afegeix el registre que havia nomenat en marmessor al fill frare, Agustí, no al marit, malalt, ni a cap altre fill o gendre. No hem trobat quan va morir.

TESTAMENT DE TOMÀS RIPOLL

Doc. 16260122

1626, 22 de gener Xàtiva

Arxiu del Col·legi Seminari del Corpus Christi. València.

Protocols Notarials 1600-1799. Notari Onofre Blai Borja. 13502-1626

Testament de Tomàs Ripoll, ciutadà, rebut en gener de 1626 pel notari Onofre Blai Borja, en el qual va disposar ser soterrat en el vas que el seu germà Joan Ripoll tenia en la capella del Roser del convent de predicadors, i designar en marmessors al seu germà Joan Baptista Ripoll, i al fill d'aquest, Josep Ripoll Borja. Va desheretar al seu fill Josep Ripoll Febrer, per ser inobedient i haver causat molts disgustos i despeses a la família. Va deixar en hereua a l'esposa, Rafaela Febrer, autoritzant-la a disposar com millor considerara, en el moment de repartir els béns del testador entre els tres fills, Diego, Agustí i Lluïsa, bé per testament, be en vida, inclús a minorar a un, millorar a altre o desheretar-lo, segons el comportament que tingueren

Dictis die et anno

En nom de Nostre Senyor Déu Jesuchrist e de la Santíssima, humil Verge Maria, mare sua, advocada mia y de tots los peccadors, molt piadossa, amén.

Sàpien tots com yo Thomàs Ripoll, ciutadà, de la present ciutat de Xàtiva habitador, estant, per la gràcia de mon Déu y Senyor, sà de cos y pensa, y ab clara y distinta paraula, y ab disposició de poder fer y ordenar mon últim y darrer testament y última y darrera voluntat mia. Pensant no y a cosa més certa que la mort e més incerta que la hora de aquella, per la qual rahó tota sàbia persona deu dispondre de sí e de sos béns; per çò que, si la mort vingués sobtadament, com a molts esdevé, no constrenya la persona morir intestada. En e per amor de açò, convocats y pregats los notari y testimonis dejús scrits, en llur presència y audiència de aquells, fas y ordén lo meu últim y darrer testament, última y darrera voluntat mia, en e per la foma següent:

E primerament, vull y man que tots mos deutes, torts e injúries sien satisfets y pagats, aquell y aquells, emperò, que mostraran yo ésser tengut y obligat ab prova llegítima, for de ànima y bona consciència sobre açò benignament observant.

Ítem, vull y ordén y man que, quant Nostre Senyor Déu haurà appel·lat la mia ànima per a el seu sant y beneït regne, lo meu cos ésser lliurat a ecclesiàstica sepultura ad aquell faedora en lo vas de Joan Baptista Ripoll, ciutadà, mon germà, que està construït dins la capella de Nostra Senyora del Roser en la yglésia de predicadors de la present ciutat de Xàtiva,³ pregant-li, quant encaridament puch a dit mon germà, heu tinga per bé de dexar-mi soterrar. La qual dita mia sepultura vull sia feta ab lo generalet de capellans, dit de la Mare de Déu, y ab intervenció de la lloable confraria de la Sancta Vera Creu, de la qual yo so confrare.

³ En 1626, el mercader Joan Baptista Ripoll estava construint un vas o cripta funerària per a ell i família, en la capella del Roser dels convent de Sant Domingo. El seu germà, Tomàs, testador, i també l'esposa d'aquest, Rafaela Febrer, van expressar el seu desig de ser soterrats en dit vas de Ripoll, si al titular, Joan Baptista, li pareixia bé. Joan va morir en març de 1628 i la seua esposa, Anna Borja Guitart en abril de 1631, i els dos van ser sepultats en l'església de predicadors. En 1634, va fer testament Josep Ripoll Borja, fill de Joan i d'Anna, i en ell va disposar ser soterrat en el vas dels caputxins, frares amb els que tenia una estreta relació. Tanmateix, quan Josep va morir dos anys després no va ser soterrat en la sepultura familiar dels dominicans, ni tampoc en el vas dels frares caputxins, sinó en la Seu, a la que va deixar mil lliures.

Ítem, done, deixe y llegue per ànima mia y de tots fells diffunts y per obs de ésser feta la dita mia sepultura, gastos y funeràries de aquella, cent lliures, moneda reals de València, de les quals vull sia pressa tota la cantitat que menester serà per a fer la dita mia sepultura, gastos y funeràries de aquella. Y la demás cantitat que sobrarà vull sia distribuïda en fer dir y celebrar tantes misses quantes dir y celebrar se poran en les esglésies, altars y per los preveres a mos marmesors ben vists.

Ítem, deixe y asigne en marmesors y del present meu últim y darrer testament executors a Joan Baptista Ripoll, ciutadà, germà meu, y a Joseph Ripoll fill de aquell, als dos junts y al altre de aquells, per mort, absència, nolència y altre qualsevol just impediment, als quals done e confereix ample y bastant poder per a que puxen tants de mos béns pendre y aquells vendre, alienar y transportar a la persona o persones que els aparrà, y per lo preu o preus que ben vist los serà, que basten a fer y complir les obres pies per mi en lo present meu testament dispostes y ordenades. Tot lo qual puxen fer y fassen de sa pròpia autoritat e sens decret ni llicència de jutje ni official algú, obtessa ni demanada, e sens dany de sos béns

Ítem, done, deixe y llegue a Joseph Ripoll, fill meu, per ser aquell fill inobedient y haver-me causat molts gastos y enuigs, cinch sous reals de València⁴ per tota y qualsevol part, dret, llegítim y aliments que puixa pretendre tenir, demanar y alcançar en mos béns y herència.

En tots los altres béns e drets meus mobles e immobles, sehents e per sí movents, deutes, drets y actions mies e meus e a mi petanyents e pertànyer podens e devents, lluy o prop, ara o en lo esdevenidor, per qualsevol títol, via, causa, manera y rahó, a mi fas e instituëix hereua pròpia, universal y encara general per dret de institució, en primer lloch, a Rafael·la Febrer y de Ripoll, muller mia molt amada, la qual haja y tinga obligació de dispondre, tant en vida com en última disposició per vida de donacions, transportacions, testament o codicils o per aquella millor via e manera que li pareixerà, de tots los béns de la mia herència, sens defalcació alguna de llegítima, falcídia, trebel·liànica ni altre dret algú, entre Diego Ripoll, Agostí Ripoll y Lloïsa Ripoll, fills meus y de dita muller mia, llegítims y naturals, en les parts y portions y ab los pactes, vincles y conditions a dita Rafael·la Febrer, muller mia, ben vists, perquè desije que mos fills li sien obedients. Y en cas que dita muller mia no dispongués o dividís dits mos béns y herència entre dits mos fills, o en cas que la dita muller mia en premorís, en qualsevol de dits casos fas hereus a dits Diego Ripoll, Agostí Ripoll y Lluïsa Ripoll per eguals parts entre aquells faedores. Y en cas que la dita muller mia donàs y dividís dita hazienda en vida o en última voluntat entre dits mos fills, del modo que aquella ben vist li serà, agravant al que li pareixerà y si és menester deseretant-lo. En tal cas, aquella part que dita muller mia donarà a dits mos fills o a qualsevol de aquells, la dita part, los done per via de herència o llegat en mos béns, y per qualsevol part, dret de llegítima tinguen o puxen tenir y alcançar en mos béns y herència.

Últimament, case, revoque e anul·le, e per cassos nul·les e revocats he, e vull haver tots e qualsevol testament o testaments, codicil o codicils, per mi enrere fets en mà y poder de qualsevol notari o notaris, sots expressió de qualsevol paraules, encara que sien derogatòries, les quals vull haver assí per incertades y continuades, com si de llur sèrie y thenor apossades y fossen.

⁴ El matrimoni Ripoll-Febrer van fer testament el mateix dia, davant el mateix notari i amb l'assistència dels mateixos testimonis. Els dos van desheretar el fill major, per mala conducta que havia causat despeses als pares, comportament o malifetes que no es citen. Podria ser significatiu, encara que no sabem si hi va haver alguna relació, el fet que aquest fill es casara en Ènguera dos setmanes després de fer testament els pares. A més, en la certificatòria registrada el 4 de febrer de 1626 en el *Quinque Libri* de la Seu, per al curat d'Ènguera, preceptiu per a casar-se fora de la ciutat, diu que el contraent era fill de Jaume Ripoll i Margarita Febrer, alterant els noms dels pares.

Aquest és lo meu últim y darrer testament, última y darrera voluntat mia, lo qual vull valga y haja de valer per dret de darrer testament e darrera voluntat mia. E si per dret de darrer testament no valia, vull valga per dret de darrers codicils. E si per dret de darrers codicils valer no poria, vull valga per tot aquell millor fur, lley y privilegi que de justícia millor valer puixa e dexa a la mia intenció millor se puixa aplicar.

Lo qual fonch fet en la ciutat de Xàtiva, en XXII dies del mes de janer del any de la Nativitat de Nostre Senyor Déu Jesuchrist de mil sis-cents vint-y-sis. Senyal de mi, Thomàs Ripoll, ciutadà, testador qui desús, que lo present meu últim y darrer testament fas, ordén e llohe, e prec éser portat a degut efecte y real execució.

Presentes foren per testimonis a la ordenació y receptió del present testament per dit testador pregat, Miquel Gosalbo, Damià Masip, llauradors y Andreu Pérez, escrivent, habitants de la present ciutat de Xàtiva. Los quals, interrogats si coneixien a dit testador y si stava en disposició de poder testar, tots dixeren que sí; e interrogat dit testador si coneixia dits testimonis e dix que sí, nomenant-los per sos noms y cognoms yo, dit notari, coneguí a dit testador y testimonis y aquells a mi, dit notari.

TESTAMENT DE RAFAELA FEBRER

Doc. 16260122

Arxiu del Col·legi Seminari del Corpus Christi. València.

Protocols Notarials 1600-1799. Notari Onofre Blai Borja. 13502-1626

Testament de Rafaela Febrer, esposa de Tomàs Ripoll, rebut en gener de 1626 pel notari Onofre Blai Borja, en el qual va disposar ser soterrada en el vas que el seu cunyat Joan Ripoll tenia en la capella del Roser del convent de predicadors, i designar en marmessors al marit i al dit cunyat. Igual com va fer el seu marit, va desheretar al seu fill Josep Ripoll Febrer, per ser inobedient i haver causat molts disgustos i despeses a la família. Va deixar en hereu al marit, Tomàs Ripoll, autoritzant-la a disposar com millor considerara, en el moment de repartir els béns de la testadora entre els tres fills, Diego, Agustí i Lluïsa, bé per testament, be en vida, inclús a minorar a un, millorar a altre o desheretar-lo, segons el comportament.

Dictis die et anno

En nom de Nostre Senyor Déu Jesuchrist e de la Santíssima e humil Verge Maria, mare sua, advocada mia y de tots los peccadors, molt piadossa, amén.

Sàpien tots com yo, Rafaela Febrer y de Ripoll, muller de Thomàs Ripoll, ciutadà, de la present ciutat de Xàtiva habitadriu, estant sana de cos y pensa, y ab clara y distincta paraula, y ab disposició que bé puch fer y ordenar mon últim y darrer testament y altra qualsevol última voluntat. Pensant no y a cosa més serta que la mort e més incerta que la hora de aquella, per la qual rahó tota sàbia persona deu dispondre de sí e de sos béns; per çò que, si la mort vingués sobtadament, com a molts esdevé, no constrenya la persona morir intestada. En e per amor de açò, convocats y pregats los notari y testimonis davall escrits, en llur presència y audiència de aquells, fas y ordén lo meu últim y darrer testament, última y darrera voluntat mia, en e per la forma següent:

E primerament, vull e man que tots mos deutes, torts e injúries sien satisfets y pagats, aquell y aquells, emperò, que mostraran yo ésser tengut⁵ y obligat ab prova llegítima, for de ànima y bona consciència, sobre açò benignament observant.

⁵ Es nota que l'escrivent estava copiant una fórmula legal que aplicaven a la majoria de testaments, perquè en la frase, els dos participis haurien de estar en forma femenina.

Ítem, vull y ordén y man que, quant Nostre Senyor Déu haurà apel·lat la mia ànima per a el seu sant y beneït regne, lo meu cos ésser lliurat a ecclesiàstica sepultura ad aquell faedora en lo vas de Joan Baptista Ripoll, ciutadà, cunyat meu, que està construhit en la capella de Nostra Senyora del Roser de la yglésia del convent de predicadors de la present ciutat de Xàtiva, pregant-li, quant encaridament puch, al dit Joan Baptiste Ripoll eu tinga per bé de dexar soterrar lo meu cadàver en dit son vas. La qual dita mia sepultura vull sia feta ab intervenció de la lloable confraria de la Sanch de Jesuchrist de la qual yo so confrayessa, y del modo, forma y manera que als marmesors meus davall escrits los pareixerà e ben vist los serà, dexant-lo a sa coneguda.

Ítem, deixe y llegue per ànima mia y de tots fels difunts y per obs de ésser feta la dita mia sepultura, gastos y funeràries de aquella, cinquanta lliures, moneda reals de València, de les quals vull sia presa la quantitat que menester serà per a fer la dia mia sepultura. Y la demés cantitat que sobrarà vull sia distribuyda en fer dir y selebrar tantes misses quantes dir y selebrar se poran per ànima mia y de tots fels diffunts en les esglésies, altars y per los preveres a mos marmesors ben vists.

Ítem, deixe y asigne en marmesors y del present meu últim y darrer testament executors a Thomàs Ripoll, marit y senyor meu, y a Joan Baptiste Ripoll, mon cunyat,⁶ als dos junts y al altre de aquells, per mort, absència, nolència y altre qualsevol just impediment, als quals done e confereixch ample y bastant poder per a que puixen tants de mos béns pendre y aquells vendre, alienar y transportar a la persona o persones que·ls aparrà, y per lo preu o preus que·ls pareixerà que basten a fer y complir les cosses pies per mi en lo present, últim y darrer testament meu dispstes y ordenades. Tot lo qual puixen fer y fassen de sa pròpia auctoritat e sens decret ni llicència de jutje ni oficial algú, obtessa ni demanada, e sens dany de sos béns e persona.

Ítem, done, deixe y llegue a Joseph Ripoll, fill meu, per ser aquell fill inobedient y haver-me causat molts gastos y enuigs, cinch sous per tota y qualsevol part, dret, aliments e llegítima tinga o puixa pretendre tenir y alcançar en mos béns y herència.

En tots los altres béns e drets meus, axí mobles com immobles, sehents e per sí movents, deutes, drets y actions mies e meus e a mi petanyents e pertànyer podens e devents, lluy o prop, ara o en lo esdevenidor, per qualsevol títol, via, causa, manera y rahó a mi fas e institueixch hereu meu propri, universal y encara general, per dret de institució, en primer lloch a Thomàs Ripoll ciutadà, marit y senyor meu molt amat. Lo qual haja y tinga obligació de dispondre, tant en vida com en última voluntat per via de donacions, divisions, transportations, testament o codicils, o per aquella millor via, forma y manera que li pareixerà, de tots los béns de la mia herència, sens defalcació alguna de llegítima falcídia, trebel·liànica ni altre dret algú, entre Diego Ripoll, Agustí Ripoll y Loïsa Ripoll, fills meus y de dit marit meu, llegítims y naturals, en les parts y portions y ab los pactes, vincles y condicions a dit marit y senyor meu ben vists, perquè desije que dits mos fills li sien molt obedients.

Y en cas que dit Thomàs Ripoll, marit meu, no dispongués o dividís dits mos béns y herència entre dits mos fills o en cas que lo dit mon marit em premorís, en qualsevol de dits casos, fas hereus a dits Diego Ripoll, Agustí Ripoll y Loïsa Ripoll per eguals parts entre aquells faedores. Y en cas que lo dit mon marit donàs y dividís dita hazienda en vida o en última voluntat entre dits mos fills del modo que ad aquell ben vist li serà, agravant al que li pareixerà, y si es menester deseretant-lo. En tal cas, aquella part y porció que dit marit y senyor meu donarà a dits mos fills o a qualsevol de aquells, la dita part y porció els done per via de

⁶ Rafaela degué fer altre testament o codicil posterior, perquè ni els marmessors varen ser els ací nomenats, ni tampoc es va soterrar on volia.

herència o llegat en mos béns, y per qualsevol part, dret e llegítima tinguen o puxen tenir, pretendre y alcançar en mos béns y herència.

Últimament, casse, revoque e anul·le, e per cassos nul·les e revocats he e vull haver, tots e qualsevol testament o testaments, codicil o codicils, per mi enre fets en mà y poder de qualsevol notari o notaris, sots expressió de qualsevols paraules, encara que sien derogatòries, les quals vull haver assí per incertades y continuades, com si de llur sèrie y thenor apossades y fossen.

Aquest és lo meu últim y darrer testament, última y darrera voluntat mia, lo qual vull valga y haja de valer per dret de darrer testament e darrera voluntat mia. E si per dret de darrer testament no valia, vull valga per dret de darrers codicils. E si per dret de darrers codicils valer no poria, vull valga per tot aquell millor fur, ley y privilegi que de justícia mil valer puixa e dexa e a la mia intenció millor se puixa aplicar.

Lo qual fonch fets en la ciutat de Xàtiva, en vint-y-dos dies del mes de janer el any de la Nativitat de Nostre Senyor Déu Jesuchrist de MDCXXVI. Senyal de mi, Rafaela Febrer y de Ripoll, testadriu, qui lo present meu últim y darrer testament fas y ordén e aprobe, e prech ésser portat ha degut efecte y real execució.

Presentes foren per testimonis a la ordinació y receptió del present testament, per dita testadriu pregats e demanats, Miquel Gosalbo, Damià Masip, llauradors y Andreu Pérez, escrivent, habitants de la present ciutat de Xàtiva. Los quals, interrogats si coneixien dita testadriu y si stava en disposició de fer testament, tots dixeren que sí; interrogada dita testadriu si coneixia dits testimonis, dix que sí, nomenant aquells per sos noms y cognoms. Y yo, dit notari, coneguí a dita testadriu y testimonis y ella y ells a mi, dit notari.